

Filosofieren kun

Diepe gedachtes – Filosofie moeilijk en ongrijpbaar? Welnee, onbewust filosofer je waarschijnlijk al. Want jij denkt vast wel eens na over wie je nu eigenlijk echt bent en welke dingen dat bepalen. Wist je dat je van filosoferen ook nog slimmer wordt? Door Padu Boerstra

Wat is filosofie?

Filosofie (of: wijsbegeerte) is niet alleen maar het lezen van dikke boeken van oude filosofen die de wereld proberen te verklaren. Filosofie gaat over alles waarover je kunt nadenken. Filosoferen is: denken over dingen die misschien voor de hand lijken te liggen, maar die bij nader inzien toch niet zo vanzelfsprekend zijn. En vervolgens moet je je ideeën en meningen onderbouwen met argumenten. Achter elke vraag kun je dus zetten: waarom?

Filosofische vragen zijn bijvoorbeeld:

- Kunnen we leven zonder regels en wetten?
- Kan ik vrienden worden met een robot?
- Wanneer weet je iets zeker?
- Hoe weet ik of ik niet eigenlijk in een droom leef?
- Heb je een vrije wil als je in de gevangenis zit?
- Wat was ik voordat ik werd geboren?
- Als ik iets mooi vind en iemand anders niet, wie heeft dan gelijk?
- Als het heelal oneindig is, waar stopt het dan?
- Kun je denken zonder gevoel? En voelen zonder gedachten?
- Bestaat het toeval?

Wie ben ik?

Anouk

Judith Weusten en Anouk Sijbers uit Limburg (allebei achttien en net geslaagd voor hun eindexamen vwo) schreven afgelopen jaar *Identiteitscrisis?*, een filosofieboek voor kinderen. Het boek gaat over de vraag: wie ben ik? Want je identiteit gaat over meer dan je naam, je hobby's en je karaktereigenschappen. Enthousiast vertellen ze samen hun verhaal:

Judith

'Filosofie is ons lievelingsvak, we hebben een heel vrolijke docent. In zijn les moeten we stellingen verdedigen en discussies voeren, over bijvoorbeeld vriendschap, politiek of geluk. Het is zo leuk om vragen te stellen bij dingen die iedereen vanzelfsprekend vindt. Natuurlijk: filosofen zijn moeilijk en hun boeken ook. Je kunt bijna in de war raken van een ingewikkeld boek, maar soms snap je opeens de gedachtengang en dan is het heel logisch. Filosofen zijn vaak ook niet de beste schrijvers, ze hebben niet echt hun best gedaan om hun gedachten zo begrijpelijk mogelijk op te schrijven. Maar zelf filosoferen, dat kan iedereen. Daar heb je helemaal geen ingewikkelde boeken of voorkennis voor nodig. Het is niet zoals bij natuurkunde dat je pas kunt beginnen nadat je de basiskennis erin hebt gestampt.'

Identiteit

'Het idee voor ons boek begon zo: we wilden ons profielwerkstuk over filosofie doen. Toen besloten

we om het wat origineler aan te pakken en het als een filosofieboek voor kinderen te schrijven. Het onderwerp werd Identiteit, omdat dat over jezelf gaat en niet te abstract is. "Ik denk dus ik ben" is zo ongeveer de bekendste filosofische uitspraak. Maar wát dan? Wie ben ik, of wát ben ik? In het boek laten we zien wat verschillende filosofen en stromingen in de filosofie daarover gezegd hebben. Omdat het begrijpelijk moet zijn voor kinderen, zitten er veel grapjes in en leggen we alles heel duidelijk uit. Veel hulp hebben we gehad van Susanne Groeneveld, die de illustraties maakte. Telkens als we iets af hadden, stuurden we het haar op. Haar tekeningen kloppen zo goed, ze maken de tekst duidelijker. Natuurlijk heeft onze filosofieleraar ook geholpen. Hij heeft nagekeken of er geen grote filosofische fouten in stonden. Sommige passages moesten we anders formuleren. Dat was nog een hoop werk waarbij de vader van Judith heeft geholpen. In totaal hebben we er ongeveer vier maanden over gedaan, van midden september vorig jaar tot begin februari van dit jaar. Voor het werkstuk kregen we een negen.'

Alles tegelijk

'We krijgen alleen maar positieve reacties. Laatst waren we op een symposium over filosoferen met kinderen en daar hebben we ook nog een paar boeken verkocht. Daar was

ook een docente die ons boek misschien wilde gaan gebruiken in de filosofieles. Dat hebben we ook te danken aan de stichting WonderWhy, die filosofie met kinderen op de basisschool promoot. Zij waren superenthousiast over ons boek.'

'Het was helemaal niet moeilijk om de tekst samen te schrijven. We hadden natuurlijk hetzelfde doel en het helpt ook wel dat we vriendinnen zijn. We zouden niet snel tegen de ander zeggen: dat is fout. Want je kunt ook zeggen: het is wel goed, maar het kan ook anders. En dan gaat de ander er makkelijker in mee. Zelf lezen we nu *Wij zijn ons brein* van Dick Swaab en *Waar blijft de ziel* van Bert Keizer, dat daar een reactie op is. Dick Swaab zegt dat wij mensen niet meer zijn dan onze hersenen, die uit stofjes en cellen bestaan. Dan zou er dus geen vrije wil bestaan. We zijn dan wel zo koppig dat we daar niet helemaal in meegaan. Zo pessimistisch zouden we niet willen zijn. Het boek van Bert Keizer is veel genuanceerder: hij zegt niet dat de mens óf alleen uit cellen bestaat óf alleen een denkend wezen is. De mens is dat allemaal tegelijk. Wat wij mooi vinden aan filosofie is dat ze geen vaste antwoorden geeft, maar dat ze je aan het twijfelen brengt. Je neemt niet meer alles voor zeker aan.'

'Je bent niet als vrouw geboren, je wordt vrouw'

Simone de Beauvoir

'Het ergste moet nog komen'

Arthur Schopenhauer

je leren

**'Ik weet
maar één ding:
dat ik niets weet'**

Socrates

**'Waarover men
niet spreken kan,
daarover moet men
zwijgen'**

Ludwig Wittgenstein

Ik ben wat ik doe

Anouk en Judith voelen zich het meest aangetrokken tot het existentialisme. Dat is een filosofische stroming die zegt dat je identiteit bepaald wordt door wat je doet. Uitgangspunt is dat je daarin vrij bent om te kiezen. Iedereen is uniek, omdat iedereen andere keuzes in zijn of haar leven maakt en daardoor andere dingen doet. De woordvoerder van het existentialisme was de Franse filosoof en schrijver Jean-Paul Sartre (1905 - 1980).

'De kern van Sartres filosofie: je bent wat je doet en je mag zelf kiezen wat jouw doel in het leven wordt. Dat je altijd zelf mag kiezen klinkt best leuk, er is niemand die

je kan zeggen wat je moet doen. Maar dat je zelf mag kiezen heeft ook gevolgen. De mens is vrij en kan zijn verantwoordelijkheid niet afschuiven op iemand of iets, zelfs niet in extreme situaties. Je kunt dus niet zeggen dat je het deed omdat 'het moest van je moeder' of dat 'ik anders straf zou krijgen'. Je hebt ALTIJD een keuze volgens Sartre. Zelfs als bijvoorbeeld een politieagent zegt dat je als je hem een bepaald geheim niet vertelt, je de gevangenis in gaat, heb je nog een keuze. Je kunt het geheim vertellen zodat je vrij bent en niet de gevangenis in gaat, maar je kunt ook weigeren. Dat je dan de gevangenis in moet, betekent niet dat je geen keuze had. Dit is een gevolg van je keuze, maar dit zorgt er niet voor dat je keuzes kleiner worden.

Je mag nooit dingen zeggen zoals: "Ik deed het omdat ik dat thuis zo gewend ben" of "Maar hij zei dat ik het moest doen." Je hebt altijd een keuze. Deze keuze maak je ook helemaal zelf, en kies je niet omdat je dat zo gewend bent of omdat je beste vriend het ook deed.

Dit is best een enge gedachte, want als je jouw keuze niet van andere mensen mag laten afhangen, of van je geloof of je opvoeding of je cultuur, wie of wat moet je dan de schuld geven van een verkeerde keuze?'

Fragment uit: *Identiteitscrisis?*, Judith Weusten en Anouk Sijbers, prijs: € 9,50

Eend of konijn?

Wat zie je hier, een eend die naar links kijkt of een konijn dat met zijn snuit naar rechts wijst? Probeer maar eens of je ze ook allebei kunt zien. Filosofen gebruiken dit plaatje om duidelijk te maken dat we niet altijd zeker weten dat wat we zien, ook echt klopt. Hierin kun je namelijk twee verschillende dingen zien, terwijl het toch maar één plaatje is. En: het is onmogelijk om de eend en het konijn tegelijk te zien. Volgens filosofen betekent dat, dat er soms niet één waarheid is. Er is geen juiste oplossing voor hoe je dit plaatje moet noemen (eend of konijn): er zijn verschillende manieren om ernaar te kijken, en de ene manier is niet beter of slechter dan de andere.

Wist je dat...

...je slimmer kunt worden van filosofie? In Schotland krijgen kinderen sinds 2001 filosofie op de basisschool. Tijdens de les *philosophical enquiry* discussiëren ze over vragen als: kun je eigenaar zijn van een schaduw? De resultaten zijn indrukwekkend, concludeerde hoogleraar Keith Topping van de Universiteit van Dundee toen hij een groep van ruim honderd kinderen onderzocht. Na anderhalf jaar bleek hun IQ met gemiddeld 6,5 punten te zijn gestegen ten opzichte van kinderen die geen filosofieles hadden gevolgd. En dit resultaat was blijvend: ook op de middelbare school presteerden ze beter. Daarnaast had de les ook invloed op het zelfvertrouwen van de kinderen, doordat ze hadden geleerd hun mening te geven en te beargumenteren. En ze konden het best met elkaar oneens zijn zonder agressief te worden. Je wordt er dus zelfs een stuk aardiger van.

**'Ik denk,
dus ik ben'**

René Descartes